

невмотивовано будь – якою доцільністю: електорат (виборці), модератор (ведучий), джус (сік). Наведемо один, але красномовний приклад:

“Чего она такого не требовала? – криклюсь я.

– Аутсорсинга.

– А ты по-русски это слово сказать не можешь? “Моего привлечения”, например? Или “моего участия”?

– Но, ведь существует ряд общепринятых выражений в бизнес-этике, и я полагаю, что...” [3, с. 33].

Отже, у сьогоднішній ситуації є принципові особливості. По-перше, запозичень цих настільки багато, що мові важко їх відразу перетравити, тому виникає відчуття занурення в чужу мову. По-друге, багато з цих назв не стали загальновживаними [2, с. 83].

**Висновки.** На відміну від історичного мовознавства, яке вивчає вплив однієї мови на іншу в процесі їх розвитку або індивідуальний розвиток мов, екологічна лінгвістика займається дослідженням процесів витіснення або виживання між конкурючими мовами в певному просторі, будь то свідомість окремої людини або окреме суспільство. Англіцизми як в російській, так і в українській мові відображають загальну тенденцію сучасної техногенної цивілізації та стандартизації. Кінець ХХ та початок ХХІ століть створив таку мовну ситуацію, коли англійська мова спричиняє такий тиск на інші мови, що в багатьох країнах актуальним стає питання про заходи щодо сприяння збереженню рідної мови та національно-культурного мислення.

### Література

1. Жеребило Т. В. Термины и понятия лингвистики. Общее языкознание. Социолингвистика: словарь-справочник / Т. В. Жеребило. – Назрань : ООО “Пилигрим”, 2011.
2. Кронгауз М. А. Русский язык на грани первого срыва / М. А. Кронгауз. – М. : Знак, 2009. – 145 с.
3. Минаев С. ДУХLESS : Повесть о ненастоящем человеке / С. Минаев. – М. : АСТ: Астрель, 2008. – 346 с.
4. Пузырев А. В. Лингвоэкология (экоЛингвистика) с точки зрения субстратного подхода к языку / А. В. Пузырев // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве: кол. моногр. /науч. ред. проф. В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГСПУ “Перемена”, 2013. – С. 77–89.
5. Набоков В. В. Лолита / В. В. Набоков. – М. : Прометей, 1990. – 284 с.
6. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. – М. : Издательская группа “Прогресс”, “Универс”, 1993. – 656 с.
7. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2008. – 344 с.
8. Шаховский В. И. Модус экологичности в эмоциональной коммуникации / В. И. Шаховский // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве : кол. моногр. /науч. ред. проф. В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГСПУ “Перемена”, 2013. – С. 53–61.

9. Шаховский В. И., Солодовникова Н. Г. Экологизация современной науки и параметры экологичного общения / В. И. Шаховский, Н. Г. Солодовникова // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве: кол. моногр. / науч. ред. проф. В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГСПУ “Перемена”, 2013. – С. 23–34.
10. Шаховский В. И., Штеба А. А. Экология, валеология, лингвистика – три источника лингвоэкологии / Шаховский В. И., Штеба А. А. // Эмотивная лингвоэкология в современном коммуникативном пространстве: кол. моногр. / науч. ред. проф. В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГСПУ “Перемена”, 2013. – С. 8–23.
11. Crystal D. Twenty-first century English / D. Crystal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.davidcrystal.com/DC\\_articles](http://www.davidcrystal.com/DC_articles)
12. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen // The Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment. – London, New York, 2001. – P. 57–67.

Отримано 01.10.2014

### Summary

*Dorda Svitlana. The problem of language policy as one of the approaches to the linguistic and ecological studies.*

*Ecolinguistics is a new scientific area in the modern linguistics. This sphere of the humanities is rapidly developing and stipulating the range of problems of this discipline. Language is a natural environment that is affected by language user. There are two main approaches to the linguoecological studies at the present stage: the study of language in the interaction with its user and the study of language in the interaction with other languages, i.e. the problem of language policy, the preservation of languages. Any language does not exist outside of its environment and outside of its culture. Interacting with its environment, any language is being subjected to constant change, adapting to changing environmental and cultural conditions. The language is inseparably linked (with) the culture and conceptual changes in it.*

**Keywords:** linguistic ecology, ecolinguistics, linguistics, language policy.

УДК 811.111'38:82

Анна КОЗЛОВСКАЯ

## ІНФОРМАЦІЯ, ІНФОРМАТИВНОСТЬ І КОММУНИКАЦІЯ В УСЛОВІЯХ ІНФОРМАЦІОННОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ХХІ ВЕКА

*В статье анализируются взаимосвязанные понятия информации, информативности и коммуникации, являющиеся предметом исследования различных направлений научного знания. Рассматриваются основные информационные революции в истории развития человеческого общества.*

**Ключевые слова:** информация, информативность, коммуникация, информационная революция.

© Анна Козловская, 2014

**Постановка проблеми.** Чоловік живе в світі інформації. Боліше того, сама його сущість, душа, або, виражаясь сучасними термінами, психика – не що інше, як складніша інформаційна система. Ця система приймає інформацію зовнішнього світу, оброблює її в пам'яті у вигляді знань та генерує нову інформацію, яка виступає як регуляторний фактор в різноманітних формах діяльності та життєвій активності чоловіка. Інформація при допомозі цих або інших засобів екстеріоризується, об'єктивується та, таким чином, стає доступною для сприйняття тому реципієнту чи аудиторії, для якої вона була призначена в процесі комунікації. Противореччя сучасної цивілізації, причинами яких є гіпертрофованна рационалізація, інформатизація та прагматизація чоловічої життя, соціальна ентропія та суспільно-політическі флюктуації, впливають непосредственне вплив на комунікативну парадигму, з якою пов'язана актуальність проблеми співставлення інформації, інформативності та комунікації.

**Аналіз актуальних досліджень.** Теоретичною базою даної статті послужили фундаментальні розробки вітчизняної та зарубіжної лінгвістики в області теорії текста [1; 7], прагмалінгвістики [6], кібернетики [2; 3; 8]. Комплексне дослідження обумовлює нашу роботу на використанням даних сусідніх наук та різних напрямків лінгвістики.

**Целью** даної статті є дослідження проблеми комунікативної оптимізації в умовах інформаційної революції ХХІ століття. Цель обумовлює постановку наступних конкретних **задач**: осмислити поняття “інформація” у взаємозв'язку з поняттям “інформативність”; розглянути феномен комунікації з точки зору ефективного інформаційного обмену.

**Ізложение основного матеріала.** Поняття інформації, вперше розроблене в кібернетиці, приравнювалось до повідомлення. К. Шеннон, розглядаючи інформацію як униктування неопреділенистичності після отримання повідомлення, вводить термін “кількість інформації”, що сприяло ширенню сфери застосування цього поняття та виведенню його на междисциплінарний рівень [7, с. 12].

На междисциплінарному рівні виділяються два основні підходи до проблеми інформації.

Сторонники функціонального підходу полагають, що інформація, як засіб обладнання, має виключно відомими знаннями, присутні тільки управляемим чи самоуправлюющимся системам [2, с. 175]. Сторонники функціонального підходу близки до кібернетикам в уявленні

содержання поняття інформації, обмежуючи термін “знання” рамками управляемих систем, що приближує його до поняття “повідомлення”. Сторонники атрибутивного підходу вважають, що інформація, як поняття найбільше загальне для всіх видів та форм руху матерії, включаючи і неорганічну природу [8, с. 8], є обов'язковим атрибутом всіх явищ живої та неживої природи.

С общиенавчної точки зору інформація розглядається як нещо, несуще на собі слід якого-небудь фактора чи події. Ця дефініція встановлює залежність між відомостями/знаннями, включеннями в об'єм поняття інформації (внутрішній рівень поняття) та подіями та фактами, які ці знання відображають (зовнішній рівень поняття).

С психологічної точки зору інформація розглядається як опосередковане через пам'ять сприйняття управляемої системою зовнішніх впливів [7, с. 14]. Несмотря на те, що це визначення обмежує інформаційні явища лише управляемими системами, найважливішим тут є зазначення на наявність зовнішніх впливів, т.е. екстралингвістичних факторів, які формують об'єм поняття інформації. Н. Вінер, один із засновників сучасної кібернетичної теорії, вважає, що інформація – це обозначення змісту, отриманого зовнішнього світу в процесі нашого пристосування до ньому та пристосування до ньому наших почуттів [3, с. 31]. Особливим в цьому визначенні є зазначення на зміну змісту в процесі його оформлення під впливом різних екстралингвістичних факторів. В цій зв'язку цілесообразно обратися до етимології слова “інформація”, яке складається з двох частин: “інформація”, т.е. отримання форми, оформлення визначеного змісту при допомозі зовнішнього впливу [7, с. 15].

В руслі теорії відображення інформація розглядається як упорядочене відображення, а шум – неупорядочене відображення. Изучая опозицию “информация – шум”, А. А. Сошальский приходит к выводу, что информация – это явление личностного порядка, шум – явление безличностное; информация подчиняется в большей или меньшей степени законам, шум – явление самопроизвольное, не подчиняющееся никаким законам; информация – явление определенным образом структурированное, шум – явление аморфное; информация – явление негэнтропии, шум – явление энтропийное [7, с. 15–16]. Данное утверждение является весьма существенным, поскольку негэнтропия рассматривается в неразрывной связи с адресантами, который упорядочивает процесс во избежание коммуникативного цейтнота [6, с. 51].

Ряд исследователей полагают, что информация – это один из видов негэнтропии. Вслед за А. А. Сошальским мы считаем, что негэнтропия является лишь мерой информации, энтропия – мерой недостатка информации [7, с. 16]. Установление взаимозависимости между понятиями информации, энтропии и негэнтропии очень важно, поскольку позволяет рассматривать информативность как понятие, снижающее энтропию и способствующее упорядоченности элементов определённой системы. Данное понимание информации продуктивно и в более широком философском аспекте, поскольку ставит весьма важную проблему – ценности научного знания, которое может изменяться количественно (накапливающаяся сумма сведений) и качественно – знание, уменьшающее постоянно возрастающую энтропию XXI столетия. Применительно к тесту данное понимание информации также является продуктивным, поскольку вводит текст, как форму существования информации, в общефилософскую когнитивную сферу.

Общенаучная категория информации содержит три основных компонента: 1) сведения, знания – количественный компонент; 2) упорядоченность (негэнтропия) – качественный компонент; 3) разнообразие (отражение множественности реального мира средствами определённой знаковой системы) – множественный компонент [7, с. 18]. Количественный компонент создаёт базу существования информации, качественный компонент указывает на конечную цель информационного процесса, а множественный компонент проектирует процесс информирования на различные ситуативные уровни.

На современном этапе теория информации вышла за пределы кибернетических процессов и расширила свою парадигму применения.

В настоящее время широко распространено понятие информационной революции, сущность которой заключается в изменении инструментальной основы, способа передачи и хранения информации, а также объема информации, доступной активной части населения. Другими словами, информационная революция означает качественный скачок в развитии общества, новый уровень использования принципиально новых методов и средств переработки информации и процессов информационного взаимодействия в обществе.

Выделяется шесть основных информационных революций за всю историю развития человеческого общества.

Первая информационная революция связывается с появлением языка и членораздельной человеческой речи. Ведь именно развитие языка оказало колоссальное влияние на развитие сознания людей, а его использование в их практической деятельности стало информационной

основой создания первых технологий, т. е. знаний и навыков рациональной организации этой деятельности.

Ситуация коренным образом изменилась, когда люди научились отчуждать знания и фиксировать их на материальных носителях в виде рисунков, чертежей, условных знаков, многие из которых сохранились до настоящего времени. Именно поэтому вторую информационную революцию большинство современных исследователей связывают с изобретением письменности. Это был крупнейший шаг в развитии цивилизации, последствия которого мы ощущаем до настоящего времени. Ведь именно с изобретением письменности стало возможным развитие науки и культуры в современном понимании этих терминов.

Третья информационная революция началась в эпоху возрождения и связана с изобретением книгопечатания, которое следует признать одной из первых эффективных информационных технологий. Широкое внедрение этого изобретения в социальную практику привело к первому информационному взрыву. Произошел взрывоопасный рост количества используемых в обществе информационных документов, а самое главное – началось и более широкое распространение информации, научных знаний и информационной культуры. Высшей точкой развития третьей информационной революции является появление печатных средств массовой информации: газет, журналов, рекламных объявлений, информационных справочников и т.п.

Четвертая информационная революция началась в XIX веке, когда были изобретены и стали все более широко распространяться такие новые средства информационной коммуникации, как радио, телефон и телевидение. Новые качества, которые принесла в информационную сферу общества четвертая информационная революция, заключается не только в том, что по новым коммуникационным сетям стали передаваться невиданные ранее объемы информации, но также в том, что информационные коммуникации стали осуществляться с более высокой оперативностью. Информационная революция изменяет общественное сознание всего человечества, делает его все более глобальным.

Пятая информационная революция началась в 50-е годы XX века, т.е. с того времени, когда в социальной практике стали использоваться средства цифровой вычислительной техники. Применение этих средств для обработки научной, экономической и социальной информации кардинальным образом изменило возможности человека по активизации и эффективному использованию информационных ресурсов. Особенно бурное развитие этот процесс получил в последние двадцать лет, когда были сконструированы и стали широко выпускаться промышленностью

персональные ЭВМ. Впервые за всю историю развития цивилизации человек получил высокоэффективное средство для усиления своей интеллектуальной деятельности, что должно поднять цивилизацию на качественно новую ступень развития.

Информатизация общества оказывает революционное воздействие на все сферы жизнедеятельности общества, кардинально изменяет условия жизни и деятельности людей, их культуру, стереотип поведения, образ мыслей. Именно поэтому разворачивающийся на наших глазах процесс информатизации общества следует квалифицировать как новую социотехническую революцию, информационную основу которой составляет шестая информационная революция, результатом которой станет формирование на нашей планете новой цивилизации – информационного общества.

XXI столетие – это мир информационной революции (*information revolution, inforevolution*), компьютерный, кибернетический, “цифровой”, информационный век или столетие (*computer age, cyberage, cyberspace age, digital age, information age, silicon age*), век или эра знаний (*knowledge age, knowledge era*) [4, с. 127]. Информационное столетие пришло на смену индустриальному, поскольку информационные, особенно компьютерные, технологии в настоящее время играют ключевую роль во всех сферах социальной жизни. Основным видом деятельности человека всё чаще оказываются способы и методы получения, хранения и расширения знаний и информации.

Огромное влияние информационной революции ощущают на себе средства массовой информации. Возникли такие новые понятия как “техномедиа” (*tehnomedia*), “кибержурналистика” (*cyberjournalism*) [4, с. 205]. Под “техномедиа” понимаются СМИ, непосредственно связанные с современными информационными технологиями, – специальные периодические издания, программы радио и телевидения. Под “кибержурналистикой” подразумевается, во-первых, журналистика, широко использующая современные технологии, а, во-вторых, периодические издания, которые передаются через Интернет. “Новые медиа” (*new-media*) – это информация радио, телевидения, газет, журналов, которую владельцы персональных компьютеров получают через компьютерную сеть.

В настоящее время достаточно актуальным стало понятие информационной войны. Термин “информационная война” имеет два значения. Во-первых, это воздействие на гражданское население и/или военнослужащих другого государства путём распространения определённой информации. Термин “информационно-психологическая война” был заимствован из словаря военных кругов США. Перевод этого

термина (“*information and psychological warfare*”) с английского языка может звучать и как “информационное противоборство”, и как “информационная, психологическая война”, в зависимости от контекста конкретного официального документа или научной публикации. В этом смысле также используется термин “психологическая война” – психологическое воздействие на гражданское население и (или) военнослужащих другого государства с целью достижения политических или чисто военных целей.

Второе значение термина “информационная война” означает целенаправленные действия, предпринятые для информационного превосходства путём нанесения ущерба информации, информационным процессам и информационным системам противника при одновременной защите собственной информации, информационных процессов и информационных систем.

Проблема организации коммуникативных процессов является весьма актуальной в XXI веке. Глобализация и информатизация стимулируют науку более основательно исследовать такой многомерный феномен как коммуникация.

Отечественная наука традиционно рассматривает коммуникацию как обмен информацией, в то время как западные исследователи акцентируют внимание на поведенческом и аксиологическом аспектах коммуникации. Со временем дефиниция коммуникации как чисто информационного процесса исчерпала себя, поскольку ученые обратили внимание на потери части информации в процессе общения. Кроме того, традиционные представления о коммуникации как некоего теоретического конструкта рациональной сферы абсолютно не учитывают биофизической реальности описываемого явления. Появление синергетики, как новой нелинейной парадигмы, стало возможным на основе представления о том, что внешние речевые сигналы – это лишь способ перенастройки самой когнитивно-информационной системы реципиента, а не получение в чистом виде информации от адресанта. Следовательно, в процессе общения вырабатывается новая информация для общающихся людей и зарождается коммуникативная общность. На наш взгляд, процесс эффективной коммуникации акцентирует внимание не столько на информационной, сколько на информативной стороне феномена.

Исследование коммуникации требует чёткого определения понятий “информативность” и “информативность”.

Информацию можно понимать в узком смысле – факты, сведения, предписания, и в широком – как выражение человеческой деятельности, состоящее в изменении количества и качества информации, которой

обладають участники діяльності, що приводить до зміненню їх поведіння. В теорії комунікації інформація – це отримання нових сведень про предметах, явищах, зв'язках, подіях об'єктивної дійсності, що передує наявність неравнозначних тезаурів комунікантів як обов'язкового умови реалізації інформування.

Інформативність – поняття більше узкое, ніж інформація. Інформативність розуміється нами не як абсолютне кількість інформації в тексті/сообщенні або її інформаційна наповненість, а як лабильна величина, спроможність адекватного донесення віддаленої міри інформації до реципієнта по каналу зв'язку [5, с. 39]. В термінах кібернетики інформативність розуміється як мера, в якій передаваний факт порушує устойчивість текстової системи [1, с. 33], акцентуючи увагу на ступені необичності і новизни висловлюваних фактів.

Сучасний інформаційний світ – це світ текстів, цілью яких є здійснення комунікації. В умовах інтенсивного інформаційного потоку та впливу СМІ ефективність інформаційного обміну підвергається всій зростаючій энтропії оточуючого світу. Одним із способів оптимізації межличностного комунікативного пространства є компенсація комунікативного шума, пошук путей його зменшення до мінімуму, оптимізації та сбалансованості соотношення між інформацією передаваною та отриманою, восприниманою. Комунікативний шум представляє собою помехи, які знижують ефективність комунікації та можуть привести до її прекращення (комунікативному цейтноту). Сучасне становище є проблемою неадекватності передаваної та отриманої інформації, не викликає сумнівів, однак актуальними залишаються питання про ступінь розуміння, правильність інтерпретації передаваної інформації, максимальну оптимізацію та гармонізацію дискурса, підвищення його помехоустойчивості.

**Выводы.** Таким образом, аналіз взаємосв'язаних та взаємообумовлених понять комунікації, інформації, інформативності, комунікативного шума представляє собою проблему різних напрямів наукового знання. Комунікативна ефективність досягається путем устріння комунікативного шума, мінімізації энтропійних процесів. Комунікантам требуют точності інформації в XXI столітті. Типологізація комунікативного шума, описание та систематизація языкових засобів його виникнення та компенсації приобреєт межауточний характер, являясь однією з сторін проблеми ефективності общения в епоху інформаційної революції, що являється достаточно перспективним для дальнішого дослідження.

## Література

1. Анисимова Т. А. Лингвистические характеристики публицистического текста : дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Т. А. Анисимова. – М., 1998. – 194 с.
2. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом / В. Г. Афанасьев. – М. : Наука, 1975. – 285 с.
3. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер. – М. : Связь, 1958. – 200 с.
4. Зацний Ю. А., Пахомова Т. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний, Т. О. Пахомова. – Запоріжжя : Запорізький державний ун-т, 2001. – 243 с.
5. Козловская А. Б. Прагматический аспект категории информативности англоязычных синоптических текстов газетно-публицистического стиля : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / А. Б. Козловская. – Суми, 2002. – 219 с.
6. Селиванова Е. А. Лингвокультурный аспект коммуникативного шума / Е. А. Селиванова // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київськ. держ. лінг. ун-ту. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2000. – Вип. 3. – С. 51–55.
7. Сошальский А. А. Взаимодействие экстра и интралингвистических факторов в процессе реализации категории информации текста: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / А. А. Сошальский. – М., 1990. – 139 с.
8. Урсул А. Д. Інформація / А. Д. Урсул. – М. : Связь, 1972. – 295 с.

Отримано 01.10.2014

## Анотація

**Козловська Ганна. Інформація, інформативність і комунікація в умовах інформаційної революції ХХІ століття.**

У статті аналізуються взаємопов'язані поняття інформації, інформативності та комунікації, які є предметом дослідження різних напрямків наукового знання. Розглядаються основні інформаційні революції в історії розвитку людського суспільства.

**Ключові слова:** інформація, інформативність, комунікація, інформаційна революція.

## Summary

**Kozlovska Anna. Information, informativeness and communication in terms of information revolution of the XXI century.**

The article deals with different aspects of information, informativeness and communication. Information is obtaining new facts about the subjects, phenomena and events of objective reality. Informativeness is a narrower concept than information. Informativeness is not the absolute amount of information in the text or message; it is the ability of adequately transmitting the certain part of information to the recipient via the communication channel. Communication is the process of exchanging information or ideas. The author also focuses on the description of the most important information revolutions in the history of development of mankind. Information revolution is the quantum leap in the development of society, the higher level in using new methods and means of processing information and the processes of information interaction in society. XXI century is the computer, cybernetic, knowledge or digital age.

**Keywords:** information, informativeness, communication, information revolution.